

POLICIJOS PAREIGŪNŲ RENGIMAS KAI KURIOSE EUROPOS VALSTYBĖSE

Dr. Raimundas Kalesnykas

Lietuvos teisės universitetas, Policijos fakultetas, Policijos teisės katedra
Valakupių g. 5, 2016 Vilnius
Telefonas 274 06 24
Elektroninis paštas ptk@ltu.lt

Pateikta 2003 m. spalio 10 d.

Parengta spausdinti 2003 m. spalio 14 d.

*Recenzavo Lietuvos teisės universiteto Policijos fakulteto Policijos teisės katedros vedėjas docentas
dr. Alvydas Šakočius ir šio Universiteto Kauno policijos fakulteto prodekanas dr. Kęstutis Vitkauskas*

S a n t r a u k a

Straipsnyje, remiantis kai kurių autorių moksliniais tyrinėjimais, pateikiama trumpa policijos pareigūnų rengimo sistemos apžvalga Europos valstybėse. Kartu pateikiama savarankiška autoriaus tyrimo studija bei jos metu gauti rezultatai vienu ar kitu policijos pareigūnų rengimo klausimu.

Straipsnyje gana plačiai diskutuojama apie policijos pareigūnų rengimo sistemos skirtumus įvairiose Europos valstybėse. Vienose valstybėse pripažįstamas aukštasis policinis teisinis (universitetinis) išsilavinimas (Olandijoje, Graikijoje, Slovėnijoje, Čekijoje, Kroatijoje), kitose – policijos praktinis (profesinis–neuniversitetinis) mokymas (Suomijoje, Norvegijoje, Vokietijoje, Vengrijoje, Makedonijoje). Atsižvelgiant į tai kyla diskusijos dėl profesionalaus ir kvalifikuoto policijos pareigūno, atitinkančio šandienos policinės veiklos (rinkos) poreikius, rengimo. Pateikta policijos pareigūnų rengimo modelių apžvalga suponuoja nuomonę, jog būtina nustatyti vienodus europinius policijos pareigūnų rengimo standartus bei suvienodinti policijos pareigūnų rengimo praktiką. Šia linkme eina ir Europos policijos koledžo Valdymo taryba (*CEPOL Governing Board*), ateityje numachiusi įkurti Europos policijos akademiją, kuri būtų atsakinga už policijos pareigūnų mokymą Europoje. Keliamą problemą susijusi su nauju policijos pareigūnų rengimo modelio kūrimu atsižvelgiant į moksliskai pagrįstą politiką šioje srityje.

Pažymėtina, jog straipsnyje autoriaus atlikta tyrimo studija, pateiktos išvados ir pasiūlymai siejami su Lietuvos policijos pareigūnų rengimo sistemos tobulinimu, ir užsienio valstybių patirtį policijos pareigūnų rengimo klausimais siekiama transformuoti Lietuvos valstybės integracijos į Europos Sąjungą išvakarėse.

Pagrindinės sąvokos: aukštasis policinis išsilavinimas, policijos praktinis mokymas (treniravimas), policijos pareigūnų rengimo standartai, policijos mokslas

Pratarmė

Demokratinėje visuomenėje policijos tarnyba laikoma gerbtina profesija ir labai sunkia veikla, nes ji reikalauja ne tik stipraus charakterio ir intelekto, bet ir noro tarnauti atsižvelgiant į asmens, visuomenės bei valstybės interesus. Remiantis šia nuostata daugelis Europos valstybių nemažai dėmesio skiria policijos pareigūnų rengimo standartams, jų tobulinimui ir kokybei. Tokiam rengimui keliamas tikslas – parengti profesionalų, kvalifikuotą policijos pareigūną, kuris galėtų spręsti įvairaus pobūdžio socialines problemas praktinėje veikloje užtikrindamas teisėtumą.

Pastaruoju metu daugelyje valstybių diskutuojama dėl galimybės plėtoti policijos mokslą ir tobulinti bei vienodinti būsimų policijos pareigūnų akademinį bei profesinį rengimą. Atlikti moksliniai tyrinėjimai (F. Deniso, M. Pagono, B. Virjent–Novako, T. B. Frosto ir kt.

autorių) rodo bendros policijos pareigūnų rengimo sistemos nebuvimą Europoje. Tai lemia kelios priežastys:

pirma, skirtinga policijos ir policijos mokslo raida bei tradicijos, požiūris į policiją bei jos įvaizdis visuomenėje (pvz., Vokietijoje, Lenkijoje, Didžiojoje Britanijoje, Lietuvoje);

antra, policijos pareigūnų rengimo sistemos tobulumo lygis ir jos savitumas (atsižvelgiant į valstybių nacionalinius policijos sistemos ypatumus policijos pareigūnus rengia nacionalinės policijos mokymo institucijos arba koledžai);

trečia, policijos pareigūnų išsilavinimui iškeltų tikslų ir įgyvendinamų uždavinių bendrumas (atsižvelgiama į politinius, socialinius–ekonominius, kultūrinius ir kitus nacionalinius valstybės, ypatumus, pvz., Šveicarijoje ir Ukrainoje, Norvegijoje ir Turkijoje).

Tyrimo studijos tikslas – sisteminės, lyginamosios ir turinio analizės metodais pateikti konstruktyvią policijos pareigūnų rengimo modelių Europos valstybėse apžvalgą, radus bendrų bruožų ir ypatumų, išrinkti geriausius ir juos pritaikyti nacionaliniu lygmeniu. Šiam tikslui įgyvendinti reikia pasirinkti tam tikrus tyrimo sprendimo būdus, t. y. nustatyti aukštojo policinio išsilavinimo ir policinio praktinio mokymo pranašumus bei trūkumus, policijos praktinio mokymo ir aukštojo policinio išsilavinimo sistemos pagrindu išnagrinėti pagrindinius policijos pareigūnų rengimo tipus Europos valstybėse, įvertinti minėtų sistemų funkcionavimo rezultatyvumą bei apibendrinus Europos ir tarptautinius standartus pateikti išvadas bei pasiūlymus policijos pareigūnų rengimo klausimais¹.

1. Policijos pareigūnų rengimo modeliai Europos valstybėse

Bet koks bandymas apibrėžti dabartinių Europos valstybių policijos mokslo ir mokymo sistemą yra gana rizikingas ir sudėtingas. Diskusija dėl policijos mokslo ir mokymo atsiradimo yra bene aktualiusia Europos lygmeniu. Yra nuomonių, kad policijos mokslas ir mokslo institucijos atsirado iš policijos praktinio mokymo ir mokymo įstaigų, ir atvirkščiai [3]. Galima pastebėti, jog Europos geopolitinės kaitos kontekste policijos mokslo ir praktinio mokymo problemos tampa vis painesnės. Toks painumas neatsitiktinis, nes abejojama, ar pakanka gaunamų žinių ir įgūdžių sudėtingoms bei naujoms socialinėms problemoms spręsti. Kita vertus, nuogaustaujama, kad policijos kolegijos ir mokymo įstaigos tik treniruoja (praktiškai moko) policijos pareigūnus, o universitetai ir akademijos tik suteikia aukštąjį atitinkamo lygio išsilavinimą. Tenka ieškoti optimalių policijos pareigūnų rengimo būdų siekiant suteikti kuo daugiau akademinį ir profesinį policinių žinių, tobulinti įgūdžius bei gebėjimus policijos mokslo ir mokymo sintezės procese.

Atlikti moksliniai tyrimai [4; 5; 6] rodo, jog dabartiniu metu Europoje vyrauja dvejopa policijos pareigūnų rengimo sistema: viena orientuota į policinį išsilavinimą arba policijos mokslą, įgyvendinama universitetuose arba akademijose, kita – orientuota į policijos praktinį mokymą, kurį organizuoja ir vykdo kolegijos arba profesinės mokymo įstaigos (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Policijos pareigūnų rengimo modeliai Europoje

POLICINIO IŠSILAVINIMO (POLICIJOS MOKSLO) PAKOPOS angl. <i>police education</i>	POLICIJOS PRAKTINIO MOKYMO (TRENIRAVIMO) TIPAI angl. <i>police training</i>
1. Pirmos pakopos (vidurinis) policinis išsilavinimas (angl. <i>high school level police education</i>)	1. Bazinis, arba pagrindinis, policijos mokymas (angl. <i>basic police training</i>)

¹ Straipsnyje vartojamos sąvokos „policinis išsilavinimas“, „policijos praktinis mokymas“ orientuotos į Europos valstybių edukacijos sistemą. Autorius, remdamasis Lietuvoje galiojančiais Lietuvos Respublikos aukštojo mokslo ir Lietuvos Respublikos švietimo įstatymais, vartojamas sąvokas stengiasi vienodinti ir tapatinti tiek su Lietuvoje, tiek su Europoje vyraujančia švietimo sistema [1; 2].

2. Antros pakopos (tarpinis) policinis išsilavinimas (angl. <i>associate level police education</i>)	2. Specializuotas policijos mokymas (angl. <i>specialized police training</i>)
3. Aukštasis profesinis (neuniversitetinis) policinis išsilavinimas (angl. <i>higher professional police education</i>)	3. Policijos valdymo praktinis mokymas (angl. <i>management police training</i>)
4. Bakalauro profesinis kvalifikacinis policinis išsilavinimas (angl. <i>bachelor's level police education</i>)	
5. Magistro profesinis kvalifikacinis (mokslinis) policinis išsilavinimas (angl. <i>master's level police education</i>)	
6. Daktaro mokslinis išsilavinimas (policijos srityje) (angl. <i>doctoral level police education</i>)	

Išsamesnę policijos išsilavinimo (mokslo) ir policijos praktinio mokymo analizę pateikime vėliau, nes prieš tai būtina išsiaiškinti kai kurias vartojamas sąvokas, t. y. susiduriama su terminų *policijos išsilavinimas (mokslas)* ir *policijos praktinis (profesinis) mokymas* traktavimo problema.

1.1. Aukštasis policinis išsilavinimas ar praktinis profesinis mokymas (treniravimas)?

Kalbant apie policijos pareigūnų rengimą pasitaiko įvairių nuomonių. Vieni autoriai yra už tai, kad policijos mokslas (išsilavinimas) ir policijos praktinis (profesinis) mokymas turėtų būti atskirti [7, p. 30–34; 8], kiti siekia suvienodinti policijos pareigūnų rengimą bei nustatyti bendrus standartus policiniam akademiniam išsilavinimui įgyti [5]. Apžvelgus Europos valstybių patirtį matyti policijos pareigūnų rengimo standartų nevienodumas. Pagrindinė to priežastis – skirtinga valstybės politika policijos pareigūnų rengimo klausimu. Pavyzdžiui, vienoje valstybėje policijos pareigūnų rengimo strategija formuojama Vidaus reikalų ministerijoje, o juos moko policijos kolegijos arba profesinio ugdymo policijos įstaigos, pavaldžios Vidaus reikalų ministerijai. Kitose valstybėse policijos pareigūnų rengimas pavestas bendrai aukštojo mokslo sistemai, kurią administruoja Švietimo ir mokslo ministerija. Pareigūnai rengiami universitetuose, akademijose arba mokslo institutuose.

Policijos pareigūnų praktinis profesinis mokymas (treniravimas) skiriasi nuo aukštojo policinio išsilavinimo tiek gaunamų žinių, tiek perimamų vertybių, tiek įgyjamų gebėjimų laipsniu. Sutinkama su L. W. Shermano nuomone [9], jog policijos pareigūnų praktinis mokymas (*police training*) orientuojamas į tiesioginį policijos uždavinių ir funkcijų vykdymą, t. y. į policinės veiklos rezultatyvumą ir efektyvumą. Pavyzdžiui, būsimų policijos pareigūnų mokymas, kaip surašyti protokolą ir kitus dokumentus, uždėti antrankius sulaikant tariamą teisės pažeidėją, stabdyti transporto priemonę ir t. t. tikrai neišplečia studento intelekto. Policijos pareigūnų praktinio mokymo metu nesuteikiama pakankamai žinių, kodėl vienu ar kitu atveju reikia laikytis tam tikrų normų ar procedūrų.

Policijos pareigūnų praktinis mokymas (treniravimas) apibūdinamas kaip praktinių profesinių įgūdžių ir gebėjimų, būtinų kasdienėje praktinėje policijos veikloje, lavinimas ir tobulinimas. Akivaizdu, kad profesinio mokymo turinys glaudžiai siejasi su praktine policijos veikla ir yra orientuotas į policijos pareigūno, kaip praktinio darbuotojo, rengimą. M. Pagonas, B. Virjent–Novakas ir kiti autoriai *policijos praktinį mokymą (treniravimą)* apibrėžia kaip specialiujų žinių ir įgūdžių, reikalingų kasdienėje policijos veikloje, perdavimo ir įgijimo procesą, kurio metu suteikiamas atitinkamos formos sertifikatas [5, p. 555, 563]. Be to, policijos pareigūnų praktinio mokymo trukmė yra daug trumpesnė nei aukštojo policijos mokslo ir gali tęstis nuo vienos dienos iki dviejų ar daugiau metų.

Kitaip nei policijos praktinio mokymo, policinio išsilavinimo (mokslo) siekiančių būsimų policijos pareigūnų gaunamos žinios kur kas įvairesnės. Visų pirma policijos pareigūnus rengiantys universitetai ar akademijos suteikia humanitarinių ir socialinių, teisinių ir policinių mokslų žinių. Kompleksiniu šių žinių naudojimu siekiama lavinti būsimų policijos pareigūnų loginius ir analitinius gebėjimus, supažindinti su skirtingomis kultūromis ir vertybėmis. Kaip taikliai pastebi F. Denisas, policinis išsilavinimas yra tarsi gaunamų žinių ir įgūdžių naudojimo menas, pažinimo ir analizavimo metodas [4; 5]. Iš tikrųjų policijos pareigūnas visada yra socialinių konfliktų centre, todėl jis savarankiškai turi mokėti ne tik pažinti socialines problemas, bet ir greitai rasti šių problemų sprendimo būdus. Vadinasi, tam reikia socialinių institutų, socialinių reiškinių, žmogaus elgesio, socialinių ir administravimo mokslų žinių.

Užsienio valstybių mokslininkų darbuose [5, p. 555] *policinis išsilavinimas (police education)* apibrėžiamas kaip bendrojo lavinimo ir specialiųjų policijos žinių perdavimo ir įgijimo procesas, kurio metu baigus atitinkamos pakopos studijas suteikiamas aukštojo mokslo diplomai ir kvalifikacinis laipsnis (bakalauras, magistras ir pan.).

Reikia pasakyti, kad Europos valstybėse taip pat vyrauja priešprieša, susijusi tiek su policijos praktiniu mokymu, tiek su policijos kvalifikaciniu išsilavinimu. Viena pagrindinių neigiamų aukštojo policinio išsilavinimo ypatybių yra ta, kad baigę atitinkamos pakopos nuosekliąsias studijas ir atėję dirbti praktinį darbą būsimi policijos pareigūnai, turėdami didelį fundamentalių žinių arsenalą, nesugeba tinkamai jų interpretuoti, todėl sunkiai prisitaiko prie greitai kintančių profesionalios policijos veiklos sąlygų. Vadinasi, policijos išsilavinimo (mokslo) turinys turėtų būti tobulinamas, o policijos pareigūnas turi būti rengiamas kaip savarankiška ir kompetentinga asmenybė, galinti operatyviai priimti sprendimus padidėjusios rizikos sąlygomis. Šiuolaikinis policijos pareigūnų rengimas turėtų remtis organišku ekonominio produktyvumo ir kūrybiškumo ryšiu.

1.2. Policijos praktinio mokymo (treniravimo) sistema Europos valstybėse

Policijos praktinis mokymas (treniravimas) yra *trijų tipų*:

- 1) bazinis, arba pagrindinis, mokymas (*basic training*);
- 2) specializuotas mokymas (*specialized training*);
- 3) vadybos, arba policijos valdymo, mokymas (*management training*).

Daugelyje Europos valstybių (Vokietijoje, Austrijoje, Olandijoje, Belgijoje, Švedijoje, Lenkijoje, Čekijoje ir kt.) policijos pareigūnai pradėdami mokytis, kai priimami į tarnybą policijoje. Šis procesas vadinamas policijos pareigūnų *baziniu, arba pagrindiniu, mokymu* [10, p. 45–55]. Tai yra profesinis mokymas, privalomas visiems asmenims, pirmą kartą priimtiems į tarnybą policijoje. Šio mokymo metu būsimi policijos pareigūnai supažindami su pagrindiniais policijos uždaviniais, policijos pareigūnų teisėmis ir pareigomis bei išmokomi policijos tarnybai būtinų praktinių įgūdžių. Kai kuriose valstybėse (Lenkijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Slovakijoje) bazinis profesinis mokymas prilyginamas aukštesniajam išsilavinimui, t. y. gaunamas diplomai ir suteikiamas atitinkamas profesinis laipsnis. Be to, baigus bazinio mokymo kursą policijos pareigūnui suteikiama teisė į karjerą policijos tarnyboje.

Priimamų į tarnybą policijoje asmenų su atitinkamu išsilavinimu struktūra ir bazinio mokymo trukmė pateikiama 2 lentelėje.

2 lentelė. Policijos bazinio mokymo trukmė ir priimamų asmenų išsilavinimo lygis

Valstybė	PRIIMAMŲ ASMENŲ IŠSILAVINIMO LYGIS (PROCENTAIS)						Mokymo trukmė (mėnesiais)
	Žemesnis nei vidurinis	Vidurinis	2 pakopos (tarpinis) neaukštasis	Aukštasis profesinis (neuniversitetinis)	Bakalauras	Magistras	
Vokietija	70	30	–	–	–	–	18
Austrija	60	30	5	5	–	–	24
Graikija	–	100	–	–	–	–	24
Lenkija	–	90	–	10	–	–	7
Vengrija	–	70	–	30	–	–	24
Suomija	10	60	25	5	–	–	24
Slovakija	–	100	–	–	–	–	12
Čekija	10	40	40	4	–	6	18
Slovėnija	–	100	–	–	–	–	6
Šveicarija	70	20	10	–	–	–	12
Makedonija	–	60	10	–	30	–	18
Olandija	30	65	–	–	–	5	16

Kaip matyti iš pateiktos lentelės, policijos bazinio, arba pagrindinio, mokymo trukmė įvairi, t. y. nuo 4 mėnesių iki 2 metų. Reikia pasakyti, kad kai kuriose valstybėse (Vokietijoje, Suomijoje, Čekijoje, Austrijoje) į tarnybą policijoje (atitinkamai ir į bazinio mokymo studijas) priimami asmenys, neturintys vidurinio išsilavinimo diplomo. Kitose valstybėse (Graikijoje, Slovakijoje, Makedonijoje, Slovėnijoje) vidurinis išsilavinimas būtinas. Be to, daugelyje Europos valstybių policijos bazinio mokymo trukmė ir turinys nepriklauso nuo anksčiau įgyto išsilavinimo lygio.

Vokietijoje, Švedijoje, Lenkijoje ir kitose valstybėse policijos bazinis mokymas vyksta trimis etapais: išklausomas įvadinis kursas, policijos pareigūnai atlieka praktiką tarnybos vietoje prižiūrimi patyrusio policijos pareigūno (praktikos vadovas), baigiamojo kurso metu būsimieji pareigūnai iš praktikos grįžta į policijos mokymo įstaigas ir laiko baigiamuosius egzaminus.

Beveik visose Europos valstybėse bazinis policijos mokymas vykdomas policijos mokymo centruose (arba tiesiog tarnybos vietoje), kurie pavaldūs Policijos departamentui arba Vidaus reikalų ministerijai. Olandijoje policijos atrankos ir mokymo institutas turi valstybinio instituto statusą ir yra pavaldus Švietimo ir mokslo ministerijai [11].

Policijos bazinio mokymo turinį sudaro:

- 1) humanitarinių ir socialinių mokslų mokymo dalykai (teisė: baudžiamoji, administracinė, civilinė, darbo ir kt., psichologija, kriminologija, informatika, kriminalistika, teisėsaugos institucijos, policijos administravimo pagrindai ir pan.);
- 2) profesinių įgūdžių mokymo dalykai (įvairių protokolų ir tarnybinių pranešimų rašymas, transporto priemonių (eismo) reguliavimas, kovinė savigyna, pirmosios medicinos pagalbos teikimas, policijos specialiųjų priemonių ir šaunamojo ginklo naudojimo taktika, fizinis parengimas ir pan.).

Įgyta kompetencija ir žinios bei profesiniai įgūdžiai bazinio mokymo metu ne visuomet atitinka tą veiklą, kurią policijos pareigūnas tiesiogiai vykdo apibrėžtoje policijos srityje. Vadinasi, policijos pareigūnai, baigę bazinį mokymą ir tiesiogiai paskirti į tam tikras pareigas konkrečioje policijos veiklos srityje, papildomai turi specializuotis (jei nepakanka bazinio mokymo metu gautų žinių) atsižvelgdami į užimamas tarnybines pareigas. Šiuo atveju kalbama apie kitą policijos praktinio mokymo sritį – *specializuotą policijos mokymą* [12, p. 38], t. y. specialųjį mokymą skirtingose policijos veiklos srityse (eismo saugumo priežiūra, nusiikalstamų veikų atskleidimo ir tyrimo metodika bei taktika, įkaitų išlaisvinimo taktika, darbas su nepilnamečiais, įrašytai į policijos įskaitas ir pan.). Pavyzdžiui, Danijoje specializuotas

policijos mokymas vadinamas tęstiniu praktiniu mokymu [13]. Specializuoto policijos pareigūnų mokymo struktūra ir trukmė pateikiama 3 lentelėje.

3 lentelė. **Specializuoto policijos mokymo struktūra ir trukmė**

Valstybė	Specializuotą policijos mokymą vykdančios institucijos (procentais)			Mokymo trukmė per metus
	Policijos mokymo centrai	Tarnybos vietoje	Kombinuotas	
Vokietija	90	10	–	1–4 savaitės
Austrija	60	–	40	200 valandų
Olandija	80	20	–	10 dienų
Graikija	–	–	100	70–120 valandų
Suomija	–	–	100	40 valandų
Vengrija	70	30	–	1–5 dienos
Slovakija	90	10	–	170 valandų
Makedonija	80	20	–	70 valandų
Slovėnija	100	–	–	40–120 valandų
Norvegija	–	–	100	1 savaitė

Kaip matyti iš lentelės, Lenkijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Slovėnijoje ir Vokietijoje specializuotas mokymas vyksta tik policijos mokymo centruose, Makedonijoje, Slovakijoje, Olandijoje – policijos pareigūnų tarnybos vietoje, Graikijoje, Suomijoje, Norvegijoje – policijos mokymo centruose ir pareigūno tarnybos vietoje (kombinuotas mokymas).

Specializuoto policijos mokymo turinys yra įvairus ir priklauso nuo vykdomų tarnybinių funkcijų specifikos bei įgyvendinamų uždavinių sudėtingumo. Pavyzdžiui, Vokietijoje ir Austrijoje policijos mokymo centrai siūlo tokias specializuotas programas: užsienio kalbų, konfliktų sprendimų, eismo saugumo užtikrinimo, kriminologijos, praktinio šaudymo ir pan.; Olandijoje – kelių eismo įvykių tyrimo, vairavimo įgūdžių tobulinimo, slapto sekimo, minios valdymo ir pan.; Graikijoje – narkomanijos problemų sprendimo, policijos santykių su visuomene, kriminologiniai metodai ir taktika, kovinė savigny ir pan.; Suomijoje – viešosios tvarkos ir saugumo užtikrinimo, bendruomenės teisėtvarkos, duomenų analizės, policijos santykiai su užsieniečiais ir imigrantais, ekonominių nusikaltimų ir pan.; Lenkijoje – nusikalstamų veikų prevencijos, nusikaltimų atskleidimo ir tyrimo, operatyvinės veiklos, nepilnamečių nusikalstamumo, antiteroristinės veiklos, administravimo pagrindų ir pan.; Slovakijoje – policijos patrulinės tarnybos veiklos, kelių policijos veiklos, pasienio policijos veiklos ir pan., Kroatijoje – administravimo įgūdžių tobulinimo, teismo medicinos, kriminalinės policijos veiklos, darbo su sprogstamosiomis medžiagomis ir t. t.

Specializuotas policijos mokymas įvairiose valstybėse trunka skirtingai ir gali būti nuo 1 dienos (pvz., Vengrijoje) iki 4–5 savaičių (pvz., Austrijoje). Policijos pareigūnai gali pasirinkti visas siūlomas specializuotas policijos mokymo programas ir kompleksiškai studijuoti įvairius praktinio mokymo dalykus. Tuo tarpu kokios nors siauros policinės srities specialistai savo žinias gali tobulinti pagal vieną specializuotą policijos mokymo programą.

Vadybos, arba policijos valdymo, praktinis mokymas skiriamas aukšto rango policijos pareigūnams (policijos įstaigų vadovams), atsakingiems už jiems pavaldžių policijos pareigūnų veiklą. Reikia pasakyti, kad kai kuriose valstybėse vadovo pareigas policijos įstaigose gali eiti tiek esantys ir dirbantys policijoje tarnautojai, tiek civiliai asmenys (advokatai, teisėjai, juristai). Pavyzdžiui, Austrijoje, Vokietijoje, Švedijoje, Danijoje į vadovo pareigas policijos tarnyboje gali pretenduoti civiliai asmenys, turintys aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą ir dirbantys teisinį darbą [4, p. 25]. Tokie asmenys, paskyrus juos į atitinkamas pareigas, privalo baigti pagreitiną policijos išsilavinimo kursą (*accelerated police education*) universitete

ar akademijoje ir vadybos praktinio mokymo kursą policijos mokymo centre. Institucijų, organizuojančių praktinius mokymus policijos vadovams, sąrašas pateikiamas 4 lentelėje.

4 lentelė. **Policijos vadovų praktinio mokymo struktūra ir trukmė**

Valstybė	Policijos vadovų praktinį mokymą vykdančios institucijos (procentais)				Mokymo trukmė per metus
	Policijos mokymo centrai	Tarnybos vietoje	Kombinuotas	Kitos institucijos (universitetai)	
Vokietija	80	15	–	5	1 savaitė
Austrija	90	–	–	10	240 valandų
Olandija	45	–	25	30	15 dienų
Suomija	50	20	20	10	40 valandų
Vengrija	100	–	–	–	72 valandos
Slovakija	–	–	100	–	80 valandų
Kroatija	80	20	–	–	30 valandų

Lenkijoje, Vengrijoje, Čekijoje, Kroatijoje ir kitose valstybėse policijos valdymo praktinis mokymas vykdomas policijos mokymo centruose, o Graikijoje, Suomijoje, Šveicarijoje vykdomas kombinuotas policijos valdymo praktinis mokymas, t. y. policijos mokymo centruose ir policijos vadovo tarnybos vietoje. Kiekvienais metais aukšto rango policijos pareigūnai privalo baigti nuo 1 savaitės (Vokietijoje, Norvegijoje) iki 3–4 savaičių trukmės (Graikijoje, Slovėnijoje, Austrijoje) policijos valdymo praktinio mokymo kursus.

Daugelyje Europos valstybių policijos vadybos praktinio mokymo metu siūloma dalykų tematika labai panaši, todėl ją galima suskirstyti į 3 kategorijas:

- a) „Organizacijos elgsena“, t. y. populiariausia ir dažniausiai policijos vadovų pasirenkama tematika. Siūlomi šie dalykai: lyderystė, motyvacija, streso valdymas, konfliktų valdymas, sprendimų priėmimo teorija ir pan.;
- b) „Žmogiškųjų išteklių valdymas“. Siūlomi tokie mokymo dalykai kaip statutinių tarnautojų karjera, žmogiškųjų išteklių naujovės ir mokymas, efektyvus žmogiškųjų išteklių naudojimas, personalo atranka ir komplektavimas, policijos etika ir t. t.;
- c) „Policijos veiksmų (operacijų) valdymas ir priežiūra“, kurią sudaro tokie mokymo dalykai: projektų kūrimas ir valdymas, strateginis planavimas, finansinių išteklių naudojimas, informacinės technologijos, komunikavimo įgūdžių tobulinimas, mokslinio tyrimo darbo metodologija, tarptautinis policijos bendradarbiavimas ir t. t.

Pastaruoju metu Europos lygmeniu sprendžiama, kaip maksimaliai padidinti policijos organizacijos veiklos produktyvumą ir efektyvumą. P. J. Ryanas [7, p. 34–35] teigia, kad policijos vadovai tampa atsakingi už policijos veiklos politiką ir policijos organizacijos kultūros kūrimą (įvaizdis visuomenėje, iškeltų uždavinių įvykdumas, santykis su visuomene), taip pat integraciją į bendrą tarptautinę policijos erdvę, materialinį–techninį ir finansinį aprūpinimą. Vadinasi, policijos valdymo praktinis mokymas turėtų būti įgyvendinamas ne tik nacionaliniu, bet bendrai ir Europos lygmeniu.

1.3. Policinio išsilavinimo (policijos mokslo) sistema Europos valstybėse

Europos valstybėse egzistuoja bendra policinio išsilavinimo (mokslo) sistema, turinti daugiapakopę studijų struktūrą, kurią baigus policijos pareigūnui suteikiamas atitinkamas išsilavinimo (mokslo) laipsnį liudijantis dokumentas. Kaip buvo pavaizduota 1 lentelėje, Europos valstybėse egzistuoja 6 pakopų policijos išsilavinimo (mokslo) sistema, kuri yra šiek tiek skirtinga nei Lietuvoje. Pateiksime jos trumpą apžvalgą.

Pirmos pakopos policinio išsilavinimo laipsnis (high school degree), kartu ir vidurinis išsilavinimas, įgyjamas baigus gimnaziją, vidurinę arba profesinę mokyklą. Gimnazijoje arba vadinamojoje vidurinėje policijos mokykloje gali studijuoti asmenys, baigę pradinę ir pagrindinę ugdymo mokyklą (Lietuvoje atitinka 10 metų).

Pirmos pakopos policinio išsilavinimo laipsnį, atitinkantį valstybinius švietimo standartus, galima įgyti Čekijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Slovėnijoje ir kitose Europos valstybėse. Vadinamosios „policijos gimnazijos“ pavaldžios nacionalinėms policijos įstaigoms, tačiau Olandijoje tokias mokyklas administruoja Policijos institutas, finansuojamas Vyriausybės; Turkijoje nacionalinis policijos koledžas suteikia vidurinį policinį išsilavinimą. Pirmos pakopos policinio išsilavinimo turinys ir trukmė pateikiami 5 lentelėje.

5 lentelė. Vidurinio policinio išsilavinimo turinys ir trukmė

Valstybė	Mokymo disciplinų santykis (procentais)					Studijų trukmė (metai)	Tarnyba policijoje (baigus studijas)
	Teisės disciplinos	Policijos vadyba	Kriminologija/Kriminalistika	Kiti su policijos veikla susiję dalykai	Bendrojo lavinimo (humanitariniai) dalykai		
Vokietija	–	–	–	–	100	1	–
Olandija	30	5	25	25	15	1,5	–
Turkija	–	–	–	–	100	4	4 metai
Suomija	20	20	20	20	20	2	–
Vengrija	8	–	8	4	80	2	–
Slovakija	60	10	10	10	10	1	3 metai
Čekija	15	20	10	–	55	4	–
Makedonija	20	20	25	10	25	4	8 metai
Kroatija	8,5	13	17	31,5	30	2,5	4 metai
Slovėnija	12,9	6,2	6,2	4,5	70,2	4	4 metai

Kaip matyti iš lentelės, Europos valstybėse viduriniam policiniam išsilavinimui įgyti reikalingų mokymo programų turinys skirtingas. Pavyzdžiui, Vokietijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje, Čekijoje, mokymo programose vyrauja bendrieji lavinimo (humanitariniai) dalykai, tuo tarpu Slovakijoje, Olandijoje, Suomijoje, Kroatijoje ir kitose valstybėse didžiąją mokymo programų dalį sudaro teisės, kriminalistikos, kriminologijos ir kiti su policijos veikla susiję mokymo dalykai. Studijų trukmė tokio pobūdžio policijos mokyklose įvairi: nuo *1 metų* (Vokietijoje, Slovakijoje) iki *4 metų* (Turkijoje, Čekijoje).

Daugelyje Europos valstybių įgytas pirmos pakopos policinio išsilavinimo laipsnis ir gautas diplomai pripažįstami kaip vidurinis išsilavinimas ir galioja visoje valstybės teritorijoje. Svarbu tai, kad Kroatijoje, Slovėnijoje, Turkijoje tokiose mokyklose gali studijuoti tik vaikinai. Be to, kai kuriose Europos valstybėse (Olandijoje, Slovakijoje) abiturientai, baigę policijos mokyklą, gali iš karto dirbti policijos pareigūnais, o kitose valstybėse (Slovakijoje, Ma-

kedonijoje, Kroatijoje) keliamas reikalavimas atidirbti policijoje tam tikrą laiko tarpą (nuo 3 iki 8 metų). Be to, prieš pradėdami savarankiškai vykdyti policijos funkcijas būsiami policijos pareigūnai privalo atlikti stažuotę tarnybos vietoje (šis reikalavimas keliamas Suomijoje, Kroatijoje, Vokietijoje ir kitose valstybėse).

Antros pakopos policinio išsilavinimo laipsnis (associate degree) įgyjamas baigus *dviejų metų* studijas kolegijose (t. y. neaukštasis išsilavinimas), pavaldžiose nacionalinėms policijos įstaigoms [5, p. 564]. Tai profesinis kvalifikacinis laipsnis, suteikiamas policijos pareigūnui (tačiau jis privalo turėti diplomą, liudijantį apie įgytą bendrąjį vidurinį išsilavinimą) arba dar kitaip vadinamas tarpinis lygmuo tarp vidurinio išsilavinimo ir aukštojo mokslo. Policijos pareigūnas papildomai įgyja daugiau teisinių, administravimo ir specialių policinių žinių, įgūdžių bei gebėjimų, o tai leidžia užimti atitinkamas pareigas policijos tarnyboje.

Antros pakopos policinį išsilavinimą galima įgyti tik kai kuriose Europos valstybėse (Vokietijoje, Suomijoje, Belgijoje, Slovakijoje ir Ukrainoje). Be to, kandidatai turi būti dirbantys policijoje ir privalo turėti ne mažesnę kaip dviejų metų praktinio darbo stažą. Antros pakopos policinių studijų turinys yra šiek tiek skirtingas nei pirmos pakopos metu gaunamo policinio išsilavinimo (pastebėta, kad mokymo dalykų skaičius ir įgytas išsilavinimo lygis yra žemesnis). Pavyzdžiui, bendriesiems lavinimo (humanitariniams) dalykams skiriama 15 proc., kriminologijai ir kriminalistikai – 20 proc., policijos administravimui – 10 proc., teisinėms disciplinoms – 25 proc., o su policijos praktine veikla susijusioms disciplinoms – 30 proc. visų studijų laiko.

Tarpinių policinių studijų metu įgytas išsilavinimas Vokietijoje pripažįstamas tik policijos pareigūno profesijai užimti, o Suomijoje, Belgijoje, Slovakijoje ir Ukrainoje tinka ir kitoms profesinėms pareigoms užimti. Baigę antros pakopos policines studijas policijos pareigūnai privalo atidirbti policijoje tam tikrą laiko tarpą (pvz., Slovakijoje – 10 metų, Belgijoje – 4 metus). Šis reikalavimas netaikomas Vokietijoje ir Suomijoje [14]. Įdomu tai, kad kai kuriose valstybėse įgijus antros pakopos išsilavinimo laipsnį policijos pareigūnui gali būti suteikiamas tam tikras laipsnis, pavyzdžiui, Vokietijoje – *polizei/kriminalrad*, Belgijoje – *opperwachtmeester*, Ukrainoje – leitenanto.

Pastaruoju metu minėtose valstybėse vyksta diskusijos dėl tarpinio policinio išsilavinimo, nes jis nėra kokybiškas turinio atžvilgiu, palyginti su aukštesniu profesiniu kvalifikaciniu išsilavinimu, todėl ateityje šios policinių studijų pakopos žadama atsisakyti.

Aukštasis profesinis policinis išsilavinimas (higher professional police education) įgyjamas policijos koledžuose (kolegijose) arba policijos profesinio mokymo institutuose, baigus *3 metų* neuniversitetinių studijų programą (Vokietijoje vadinamas „*Fachhochschule*“ laipsniu). Policijos kolegijose arba profesinio mokymo institutuose rengiami specialistai praktikai, gebantys savarankiškai dirbti policijos srityje.

Pastaruoju metu aukštasis neuniversitetinis profesinis policijos pareigūno kvalifikacinis išsilavinimo laipsnis suteikiamas daugelyje Europos valstybių (Vokietijoje, Danijoje, Norvegijoje, Graikijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Slovakijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Serbijoje ir Juodkalnijoje ir t. t.). Minėtų valstybių nacionaliniai policijos koledžai arba nacionaliniai policijos profesinio mokymo institutai pavaldūs Vidaus reikalų ministerijai arba nacionalinėms policijos įstaigoms, išskyrus Slovėniją, kurioje Policijos ir saugumo studijų kolegija vienu metu yra Vidaus reikalų ministerijos struktūrinis padalinys ir vienas iš Liublianos universiteto fakultetų.

Kai kuriose Europos valstybėse (Graikijoje, Lenkijoje, Vengrijoje, Slovėnijoje ir kt.) policijos kolegijose arba policijos profesinio mokymo institutuose gali studijuoti asmenys, nedirbantys ir nedirbę policijoje, tuo tarpu Vokietijoje, Kroatijoje, Slovakijoje, Makedonijoje asmenims, norintiems studijuoti policijos kolegijose arba policijos profesinio mokymo institutuose, keliamas reikalavimas turėti dviejų metų praktinio darbo patirtį policijoje. Profesinių policinių studijų metu studentai privalo tapti policijos tarnautojais. 6 lentelėje pateikiami policijos koledžuose arba policijos profesinio mokymo institutuose studijuojami dalykai (procentinis santykis).

6 lentelė. Mokymo dalykai, studijuojami siekiant gauti aukštąjį neuniversitetinį policinio išsilavinimo laipsnį

Valstybė	Mokymo disciplinų santykis (procentais)				
	Teisės disciplinos	Policijos vadyba	Kriminalistika/ Kriminologija	Kiti su policijos veikla susiję dalykai	Bendrojo lavinimo (humanitariniai) dalykai
Vokietija Viešojo/Kriminalinė	26,6/26,6	–/–	16,6/26,6	36,6/26,6	20,2/20,2
Norvegija	17	33	17	33	–
Graikija	30	10	20	30	10
Suomija	10	40	20	10	20
Lenkija	40	2	20	30	8
Vengrija	25	4	10	24	37
Čekija	30	15	20	20	15
Ukraina	30	15	20	20	15
Kroatija	21,8	12	22,6	28	15,6
Slovėnija	34,43	9,02	11,47	11,47	33,61

Kaip matyti iš lentelės, neuniversitetinių policinių studijų programos mokymo dalykus galima suskirstyti į *tris grupes*:

pirma, teisės mokymo dalykai (didžiąją studijų programos dalį teisinės disciplinos vėrauja Lenkijoje, Slovėnijoje, Čekijoje);

antra, tiesiogiai su policijos veikla susiję mokymo dalykai, t. y. policijos socialiai orientuota veikla, policijos profesinės veiklos taktika, policijos teisė, kriminalistika, kriminologija, policijos vadyba ir pan. (didžiąją studijų programos dalį su policijos veikla susijusios disciplinos vėrauja Vokietijoje, Suomijoje, Kroatijoje);

trečia, bendrieji humanitariniai ir socialinių mokslų dalykai, t. y. sociologija, filosofija, logika ir t. t. (šie mokymo dalykai didžiąją studijų programos dalį sudaro Vengrijoje, Graikijoje, Ukrainoje).

Policijos kolegijose arba policijos profesinio mokymo institutuose gali studijuoti tiek vaikinai, tiek merginos, ir kokių nors apribojimų dėl proporcijos arba jų skaičiaus Europos valstybėse nepastebėta. Kai kuriose Europos valstybėse (Lenkijoje, Vengrijoje, Slovakijoje, Čekijoje) absolventai, baigę neuniversitetines profesines studijas, gali iš karto dirbti policijoje be papildomo praktinio mokymo. Kitose valstybėse (Vokietijoje, Suomijoje, Kroatijoje) jie privalo atitinkamą laiko tarpą (nuo 3 mėn. iki 1 metų) atlikti mokymo praktiką tarnybos vietoje [6, p. 78–80]. Be to, baigus policijos kolegiją arba policijos profesinio mokymo institutą ir atėjus į praktinį darbą būsiamiems policijos pareigūnams užtikrinamas atitinkamas laipsnis (pvz., Graikijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Kroatijoje, Vokietijoje – *Polizei/Kriminalkommissar*). Deja, šis reikalavimas taikomas ne visose Europos valstybėse (pvz., Suomijoje, Slovakijoje, Slovėnijoje).

Bakalauro profesinis (policinis) kvalifikacinis laipsnis (bachelor's degree) suteikiamas baigus pirmos pakopos nuosekliąsias universitetines studijas policijos akademijose arba universitetuose, išlaikius kvalifikacinį egzaminą arba apgynus baigiamąjį darbą. Daugelyje Europos valstybių (Graikijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje, Švedijoje, Kroatijoje ir kt.) bakalauro profesinį kvalifikacinį laipsnį suteikia nacionalinės policijos akademijos, pavaldžios tų valstybių Vidaus reikalų ministerijai. Tačiau Slovėnijoje, Olandijoje, Suomijoje pagrindinis aukštojo išsilavinimo laipsnis suteikiamas universitetuose. Be to, nacionalinės policijos akademijos ar universitetai policijos pareigūnams suteikia aukštąjį teisinį ir policinį kvalifikacinį laipsnį. Suteiktas laipsnis suteikia teisę pasirinkti ne tik policijos pareigūno, bet ir kitą profesiją.

Užsienio valstybių nacionalinėse policijos akademijose ar universitetuose studijuojantys asmenys privalo tapti policijos pareigūnais, išskyrus Turkiją, Šveicariją ir Kroatiją. Kai kuriose Europos valstybėse (Suomijoje, Slovakijoje) būsimiems studentams keliamas reikalavimas turėti praktinio darbo policijoje patirtį. Nacionalinėse policijos akademijose ar universitetuose dėstomų mokymų dalykų procentinė išraiška pateikiama 7 lentelėje.

7 lentelė. **Bakalauro universitetinių (policinių) studijų turinys ir trukmė**

Valstybė	Mokymo disciplinų santykis (procentais)					Studijų trukmė
	Teisės disciplinos	Policijos vadyba	Kriminalistika/ Kriminologija	Kiti su poli- cijos veikla susiję dalykai	Bendrojo lavinimo (humanitariniai) dalykai	
Olandija	20	25	25	20	10	4
Turkija	25	4	5	27	39	4
Graikija	30	20	20	20	10	4
Čekija	10	10	60	–	20	4
Suomija	10	40	20	10	20	3
Ukraina	40	10	10	10	30	4
Kroatija	5,6	10	42,2	26,7	15,5	4

Pateiktoje lentelėje matyti, kad vienose Europos valstybėse bakalauro policinių studijų programose vyrauja teisės ir humanitarinių mokslų disciplinos (Ukraina, Graikija, Turkija), kitose – policijos administravimo ir valdymo disciplinos (Suomija, Olandija), trečiose – su policijos veikla susiję mokymo dalykai (Kroatija, Čekija). Daugelyje Europos valstybių bakalauro universitetinių (policinių) studijų trukmė yra 4 metai, išskyrus Suomiją, kurioje bakalauro studijos trunka 3 metus [8].

Baigus universitetines bakalauro studijas absolventams garantuojama teisė gauti tam tikrą pareiginį laipsnį policijos tarnyboje (Belgijoje, Graikijoje, Kroatijoje, Turkijoje, Ukrainoje ir kt. valstybėse). Kai kuriose Europos valstybėse studentams, baigusiems bakalauro policines studijas, keliamas reikalavimas atidirbti policijoje tam tikrą laiko tarpą, pavyzdžiui, Turkijoje – 4 metus, Kroatijoje – 5 metus, Belgijoje – 6 metus, Graikijoje ir Slovakijoje – 10 metų. Be to, būsimų policijos pareigūnų papildomas praktinis mokymas priklauso nuo to, ar jie anksčiau dirbo policijoje, ar ne, ir, jei būtinas praktinis mokymas, jis vykdomas konkretaus policijos pareigūno tarnybos vietoje.

Magistro profesinis (policinis) kvalifikacinis (mokslinis) laipsnis (master's degree) suteikiamas baigus antrosios pakopos nuosekliąsias universitetines (magistratūros) studijas universitete (akademijoje), apgynus diplominį darbą. Magistratūros policinės studijos vykdomos ne visose Europos valstybėse, t. y. tik tose, kuriose vyrauja gilios aukštojo profesinio išsilavinimo tradicijos (pvz., Suomijoje, Slovakijoje, Šveicarijoje, Vokietijoje, Kroatijoje, Bulgarijoje, Ukrainoje ir kt.). Minėtose Europos valstybėse magistratūroje galima studijuoti tik turint bakalauro kvalifikacinį laipsnį. Studijos trunka 2–3 metus.

Daktaro mokslinis laipsnis (doctoral degree) suteikiamas baigus aukščiausios pakopos universitetines (doktorantūros) studijas universitete, atlikus mokslinius tyrimus ir apgynus daktaro disertaciją policijos srityje. Doktorantūros studijų trukmė – 3–4 metai (baigus magistratūros studijas), o jos vyrauja Slovėnijoje, Slovakijoje, Ukrainoje, Vokietijoje, Suomijoje ir kitose valstybėse.

Analizuojant Europos valstybių patirtį matyti, kad magistratūros ir doktorantūros mokslinės studijos vykdomos tik universitetuose, todėl tam tikrų Europos valstybių nacionalinės policijos mokymo įstaigos privalo bendradarbiauti su universitetais rengiant policinių studijų

programas. Šveicarijoje, Kroatijoje ir Slovėnijoje studijuoti magistrantūroje arba doktorantūroje gali civiliai asmenys, t. y. ne policijos pareigūnai, tačiau besidomintys policijos veiklos mokslinėmis problemomis. Kitose valstybėse (Suomijoje, Slovakijoje, Ukrainoje ir t. t.) j magistrantūros ir doktorantūros studijas priimami tik dirbantys ir atitinkamą tarnybos stažą policijoje turintys pareigūnai. Įdomu tai, kad minėtose valstybėse baigus magistrantūros ar doktorantūros studijas ir įgijus mokslinį laipsnį negarantuojama, kad bus suteiktas policijos darbuotojo pareiginis laipsnis.

Kaip matyti, kai kuriose Europos valstybėse policijos išsilavinimo (mokslo) sistema yra šiek tiek kitokia nei Lietuvoje. Kita vertus, Lietuvos valstybė yra labiau pažengusi nei kai kurios Vakarų bei Vidurio Europos valstybės rengdama policijos pareigūnus bei jiems suteikdama aukštojo mokslo diplomus. Kai kurios Europos Sąjungos valstybės (Didžioji Britanija, Olandija, Portugalija), vadovaudamosi Bolonijos deklaracija, tik dabar yra numačiusios, kad policijos pareigūnų rengimas būtų vykdomas bakalauro ir magistro studijose, o jas baigus būtų suteikiamas policijos mokslų diplomus (*the European Diploma in Policing*). Be to, siūloma sujungti akademinės ir profesinės policinės studijas bei, kaip ir kitiems mokslams, nustatyti bendrą Europos kreditų sistemą (ECTS) numatant studentų – būsimų policijos pareigūnų dalyvavimą Socrates ir Erasmus programose bei Leonardo da Vinci projektuose.

Išvados

Atlikti tyrimai rodo, jog policijos pareigūnų rengimo procesas įvairiose Europos valstybėse yra skirtingas ir nėra vienos nuomonės bendros policijos pareigūnų rengimo politikos ateityje klausimu. 2002 metais Suomijoje vyko tarptautinis seminaras „Kompetencijos ir praktinio mokymo vystymas bei plėtra policijos veikloje“, skirtas minėtoms problemoms spręsti bei jas analizuoti. Kita vertus, akivaizdu, kad vykstantys eurointegraciniai procesai reikalauja nustatyti bendrus tiek policijos veiklos, tiek policijos pareigūnų rengimo standartus. Suvienodinti policijos pareigūnų rengimą Europoje reikia dėl šių priežasčių:

- 1) objektyvių priežasčių, skatinančių vykdyti bendrus policijos pareigūnų mokymus. Didėjančios globalizacijos problemos bei stiprėjantys ir universalėjantys skirtingi socialiniai reiškiniai daro įtaką policijos mokslo ir policijos sistemų universalumui. Vadinas, policijos mokymo įstaigos turi prisitaikyti prie visuomenėje vykstančių pokyčių;
- 2) nusikalstamo pasaulio internacionalizacijos, nuo kurios labai priklauso tarptautinių teisėtvarkos institucijų konsolidacija. Integraciniai procesai Europoje įpareigoja adaptuoti ir suvienodinti ne tik Europos valstybių teisės aktų leidybą, bet ir policijos organizacijų veiklą (pvz., kovojant prieš tarptautinį organizuotą nusikalstamumą, terorizmą, neteisėtą narkotikų prekybą, ekonominį nusikalstamumą ir t. t.);
- 3) policijos pareigūnų rengimo sistemos tobulinimo ieškant naujų mokslinių bei praktinių idėjų. Tuo pagrindu ne tik skatinamas policijos pareigūnų kompetencijos ir profesinės patirties plėtojimas, bet ir policijos mokslo ir praktinio mokymo perspektyva bei strateginė plėtra.

2000 m. gruodžio 22 d. Europos Taryba priėmė sprendimą dėl Europos policijos koledžo (CEPOL) įkūrimo [15]. Šiuo sprendimu įtvirtinama, kad Europos policijos koledžas tampa tinklu, vienijančiu nacionalines policijos rengimo institucijas, ir yra atsakingas už aukšto rango policijos pareigūnų mokymą. Be to, Europos policijos koledžas glaudžiai bendradarbiauja su Šiaurės Baltijos policijos akademija (NBPA), Vidurio Europos policijos akademija (MEPA) ir Europos policijos koledžų asociacija (AEPC), siekdamas suvienodinti policijos pareigūnų rengimo standartus bei sukurti Europos policijos mokymo tinklą (EPLN). 2003 m. rugsėjo mėn. įgyvendindama Europos Tarybos sprendimą Europos policijos koledžo Valdymo taryba priėmė sprendimo projektą dėl aukštojo profesinio policijos mokslo, kurį vykdytų šiuo tikslu įsteigta Europos policijos akademija. Taip parodoma, kad Europos policijos pareigūnų rengimas turėtų būti suderintas, nustatyti vienodi rengimo standartai, o tai

leistų ugdyti profesinę kompetenciją, žinias, įgūdžius ir patirtį kovojant su „tarpsieniniais“ nusikaltimais (*cross-border crime*) bei sustiprinti tarptautinį policijos bendradarbiavimą.

Apibendrinus atliktą policijos pareigūnų rengimo kai kuriose Europos valstybėse tyrimo analizę teikiamos šios *išvados ir rekomendacijos*:

1. Daugelyje Europos valstybių (Vokietijoje, Austrijoje, Olandijoje, Suomijoje, Graikijoje, Slovėnijoje ir kt.) rengiant policijos pareigūnus pripažįstamas policijos mokymas, orientuotas į praktiką. Mokantis įgyjami, lavinami bei tobulinami specialūs profesiniai įgūdžiai ir gebėjimai konkrečioje policijos veiklos srityje.
2. Egzistuojanti daugiapakopė Europinė policijos pareigūnų išsilavinimo (edukacinė) sistema leidžia nustatyti vienodus standartus rengiant policijos pareigūnus. Kai kuriose Europos valstybėse (Danijoje, Norvegijoje, Suomijoje, Lenkijoje, Čekijoje) policijos pareigūnai rengiami policijos koledžuose arba policijos profesinio mokymo institutuose, kurie suteikia aukštąjį neuniversitetinį policinio išsilavinimo laipsnį, kitose (Graikijoje, Slovėnijoje, Slovakijoje, Bulgarijoje, Kroatijoje, Serbijoje ir Juodkalnijoje, Švedijoje, Kroatijoje ir kt.) policijos akademijose arba universitetuose, kurie suteikia bakalauro arba magistro profesinį kvalifikacinį laipsnį.
3. Europoje vyraujantys du skirtingi policijos pareigūnų rengimo modeliai (policijos išsilavinimo/mokslo ir policijos praktinio mokymo/treniravimo) nesukuria bendros policijos pareigūnų rengimo sistemos, užtikrinančios būsimo policijos pareigūno kompetencijos, kvalifikacijos ir profesionalumo gerinimą. Policijos pareigūnų rengimas būtų efektyvesnis derinant policijos išsilavinimo/mokslo (teorines žinias) ir policijos praktinio mokymo/treniravimo (praktinius įgūdžius) modelius pirmenybę teikiant aukštajam profesiniam kvalifikaciniam išsilavinimui įgyti policijavimo srityje.
4. Pripažįstant aukštąjį profesinį policijos mokslą siūloma tobulinti binarinę policinių studijų sistemą, modernizuoti policijos pareigūnų mokymo turinį, metodus, formas, lanksčiai derinti fundamentalius mokymo dalykus ir jų praktinį kryptingumą, pereiti nuo disciplininio–informacinio prie tarpdisciplininio policijos pareigūnų mokymo. Tai leistų derinti bendrus teorinius mokymo dalykus su universalia praktine profesine veikla. Lietuvos valstybės patirtis šioje srityje gali būti pavyzdys kuriamai Europos policijos akademijai bei derinant akademinės ir profesinės policinės studijas.

LITERATŪRA

1. **Lietuvos Respublikos** aukštojo mokslo įstatymas, Lietuvos Respublikos Seimo priimtas 2000 m. kovo 21 d. Nr. VIII–1586 // Valstybės žinios. 2000. Nr. 27–715.
2. **Lietuvos Respublikos** švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas, Lietuvos Respublikos Seimo priimtas 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX–1630 // Valstybės žinios. 2003. Nr. 63–2853.
3. **Hebenton B., Thomas T.** Policing Europe: Co-operation, Conflict and Control. – New York: St. Martin's Press, 1995.
4. **Denis F.** Management Training of Senior Police Officers: A Survey of Seven West – European Countries. – Budapest: Institute for Management Training and Police Research, 1995.
5. **Pagon M., Virjent-Novak B., Djuric M., Lobnikar B.** European Systems of Police Education and Training // Policing in Central and Eastern Europe: Comparing Firsthand Knowledge with Experience from the West. (ed. M. Pagon). – Ljubljana, Slovenia: College of Police and Security Studies, 1996.
6. **Колонтаевская И. Ф.** Профессиональное образование кадров полиции за рубежом (педагогический аспект). – Москва: Академия управления МВД России, 2000.
7. **Ryan P. J.** The Future of Police Training. – Bramshill: National Police Training College, 1994.
8. **Peterson V.** Training and Education Strategy for the Police of Finland // Developing Competences and Best Practices in Policing: Police Training Seminar, June 16–18, 2002, Tampere. – Tampere: The Police College of Finland, The National Police School of Finland, 2002.
9. **Sherman L. W.** The Quality of Police Education. – San Francisco: Jossey – Bass Publishing House, 1978.

10. **Balcerowicz L.** Research and Education in the Post-Communist Transition, Transformation of the National Higher Education and Research Systems of Central Europe (TERC) // Western Paradigms and Eastern Agenda: A Reassessment, 8. IWMIHS. – Vienna: 1995.
11. **Hilarides D.** Police Training in Netherlands // Developing Competences and Best Practices in Policing: Police Training Seminar, June 16–18, 2002, Tampere. – Tampere: The Police College of Finland, The National Police School of Finland, 2002.
12. **The European** Code of Police Ethics, adopted by the Committee of Ministers, Council of Europe on 19 September 2001. – Strassbourg: Council of Europe, 2001.
13. **Eirup A.** Police Training in Denmark // Developing Competences and Best Practices in Policing: Police Training Seminar, June 16–18, 2002, Tampere. – Tampere: The Police College of Finland, The National Police School of Finland, 2002.
14. **Schulte W.** Short Overview of the Structure of German Police Training and Example for Best Practices: The Integrated Further Training // Developing Competences and Best Practices in Policing: Police Training Seminar, June 16–18, 2002, Tampere. – Tampere: The Police College of Finland, The National Police School of Finland, 2002.
15. **The Council** of The European Union decision of 22 December 2000 establishing a European Police College (CEPOL) (2000/8 20/JHA).

Police Education and Training in Europe

Dr. Raimundas Kalesnykas

Law University of Lithuania

SUMMARY

The brief overview on vocational police education system in European countries based on researches of the scientists is presented in the article. Also, the author's independent research and its findings on some issues on vocational police education are introduced.

The article deals with the unequal vocational police education standards in different European countries. Some countries acknowledge higher (university) police education (Holland, Greece, Slovenia, Czechia, Croatia, etc.), while other countries acknowledge vocational police training (vocational – non-university) (Finland, Norway, Germany, Hungary, Macedonia, etc.). Taking all this into account, discussions on the professional and qualified training of police officers, that meets the requirements of current police activity (market) arise. The presented overview on the training of police officers supposes the opinion, that it is necessary to establish common European standards of police officers training and unify the best practice and research findings in policing. College of European Police Governing Board heads this way and plans to establish European Police Academy that would be responsible for police officers training in Europe. Discussed problem projects towards the establishment of new model of police officers training, according to scientifically based policy in this field.

It must be noted that author's research, conclusions and propositions are related to the development of Lithuanian police officers training system, aiming at foreign police officers training experience transfer on the edge of the Republic of Lithuania integration into European Union.

Keywords: *vocational police education, vocational police training, common educational standards, best practice and research findings in policing*